

„Priežiūra vietoje gydymo: praktinės gairės smulkiam ūkiui“

VMVT Maisto ir veterinarijos politikos departamento
Gyvūnų gerovės skyrius

**Smulkūs ūkiai – tai nedidelės
apimties žemės ūkio veikla,
svarbi vietos ekonomikai,
maisto saugai ir aplinkos
tvarumui**

Tačiau net ir mažuose ūkiuose gyvūnų sveikatos iššūkiai gali būti sudėtingi, o gydymas – brangus ir kartais neefektyvus.

Todėl vis didesnį ūkininkų, veterinarijos gydytojų dėmesį pelno strategija „priežiūra vietoje gydymo“ – prevencinių priemonių taikymas, siekiant išvengti ligų ir užtikrinti ilgalaikę gyvūnų gerovę.

*Šios gairės skirtos padėti smulkių ūkių savininkams ir
prižiūrėtojams suprasti, kaip kasdienė priežiūra,
tinkamos laikymo sąlygos, mityba ir elgesio stebėsena
gali sumažinti poreikį veterinariniam gydymui.*

Smulkus ūkinių gyvūnų ūkis – tai ūkis, kuriame laikomi gyvūnai žemės ūkio produkcijai, kurio veikla pasižymi ribotu mastu, nedideliu laikomų gyvūnų skaičiumi ir ribotais ekonominiais ištekliais. Šie ūkiai dažniausiai:

- Veikia kaip **šeimų ūkiai**, kuriuose pagrindinę veiklą vykdo pats savininkas ir jo šeimos nariai;
- Orientuojasi į **vietinę rinką, savitarną ar nišinę produkciją**;
- Dažnai taiko **tradicinius ar ekstensyviuos ūkininkavimo metodus**, prisidedančius prie bioįvairovės išsaugojimo ir gyvūnų gerovės užtikrinimo.

Bendrieji reikalavimai visiems ūkiniams gyvūnams (I)

- **Kasdienė apžiūra:** gyvūnai tikrinami bent kartą per dieną.
- **Nesveiki ar sužeisti:** nedelsiant pasirūpinti, prireikus izoliuoti švarioje, sausų pakratų vietoje; jei būklė nepagerėja - kreiptis į veterinaros gydytoją.
- **Patalpos ir įranga:** medžiagos turi būti nekenksmingos, lengvai valomos ir dezinfekuojamos.
- **Mikroklimatas:** tinkama ventiliacija, temperatūra, drėgmė, oro kokybė; dulkėtumas ir dujos neturi kenkti sveikatai.
- **Apšvietimas:** negalima nuolatinė tamsa ar vien dirbtinė šviesa; prireikus - įrengti dirbtinį apšvietimą.
- **Laikymas lauke:** apsauga nuo nepalankių oro sąlygų, plėšrūnų ir pavojų.

Bendrieji reikalavimai visiems ūkiniams gyvūnams (II)

- **Ventiliacija:** jei naudojama dirbtinė – privaloma atsarginė vėdinimo sistema ir gedimų signalizacija.
- **Šėrimas ir girdymas:** visaverčiai, saugūs pašarai ir vanduo, atitinkantys amžių ir rūšį; šerti reguliariais intervalais; įranga turi mažinti taršą ir konkurenciją.
- **Nuolatinė prieiga prie švaraus vandens.**
- Neganyti gyvulių 21 dieną po organinių trąšų naudojimo.

Bendrieji reikalavimai visiems ūkiniams gyvūnams (III)

Higiena

- **Kasdienė švara:** reguliariai valyti patalpas, pašalinti mėšlą, srutas ir nesuėstus pašarus; keisti sausus pakratus.
- **Dezinfekcija:** periodiškai dezinfekuoti grindis, gardus, veršiovimosi vietas, įrangą, girdymo ir šėrimo indus.
- **Vanduo ir pašarai:** naudoti tik švarius indus; saugoti pašarus nuo pelėsio ir graužikų; neduoti užterštų pašarų ar vandens.
- **Asmens higiena:** plauti rankas prieš/po kontakto su gyvūnais; naudoti švarias darbines priemones ir avalynę.
- **Biologinė sauga:** riboti lankytojus, naudoti dezinfekcinius kilimėlius/kojų voneles, atskirai laikyti sveikus ir sergančius gyvūnus. Karantinuoti 21 d. naujus ar iš parodų atvykusius gyvūnus.
- **Kenkėjų kontrolė:** taikyti priemones prieš muses ir graužikus.

Galvijai ir veršeliai

- **Patalpos** turi būti sausos, švarios, gerai vėdinamos, bet be skersvėjų.
- **Pakratų** naudojimas būtinas - ypač veršeliams, kurie turi gulėti ant sauso ir šilto pagrindo.
- **Veršelių izoliavimas**: sergantys ar silpni veršeliai turi būti laikomi atskirai.
- **Grupavimas pagal amžių**: veršeliai turi būti laikomi grupėmis pagal amžių, kad būtų išvengta kryžminės infekcijos.
- **Reguliarus valymas ir dezinfekcija**: ypač girdyklų, šėryklų ir grindų.
- **Registracija**: fiksuoti ligos protrūkius ir analizuoti jų priežastis.

Galvijų ligų prevencija

Acidozė (per daug lengvai virškinamų angliavandenių)

- Subalansuotas racionas: pakankamas kiekis stambių pašarų.
- Lėtas perėjimas prie koncentruotų pašarų po užtrukinimo, prasidėjus laktacijai.
- 2-3 savaitės iki veršiamosi racioną papildyti negausiu koncentratų kiekiu.
- Reguliarus pašarų kokybės tikrinimas.

Galvijų ligų prevencija

Alkalozė (per daug baltymų, šlapalo)

- Kontroliuoti baltymų kiekį racione.
- Lėtai keisti pašarus, pamažu pratinti karves prie žalių pašarų ganykloje.
- Užtikrinti pakankamą energijos ir angliavandenių balansą.
- Stebėti šlapalo kiekį piene/kraujyje.

Galvijų ligų prevencija

Liesėjimas

- Pakankamas energijos kiekis iš pašarų laktacijos pradžioje.
- Aukštos kokybės pašarai, papildai.
- Stebėti svorio pokyčius ir koreguoti racioną.

Galvijų ligų prevencija

Nutukimas

- Neperšerti daug angliavandenių ir riebalų turinčiais pašarais prieš veršiamąsi.
- Subalansuotas šėrimas pagal laktacijos fazę.
- Reguliarus kūno kondicijos (BCS) vertinimas.

Galvijų ligų prevencija

Ketozė (energijos deficitas po veršiamosi, angliavandenių trūkumas, blogos kokybės pašarai)

- Nenukinti karvės prieš veršiamąsi.
- Tinkamai subalansuoti pašarus.
- Vengti prastos kokybės kukurūzų siloso.
- Virškinimo trakto ligų prevencija.

Galvijų ligų prevencija

Parezė (hipokalcemija)

- Kalcio ribojimas užtrukinimo metu.
- Kalcio papildai prieš pat veršiamąsi ar iškart po jo.
- Naudoti mineralinius papildus su magniu ir fosforu.
- Užtikrinti tinkamą vitamino D kiekį.

Galvijų ligų prevencija

Mastito profilaktika:

- Švarios ir sausos guoliavietės.
- Kreikti nesupuvusiais ir nesupelijusiais pakratais.
- Spenių plovimas prieš melžimą.
- Dezinfekavimas (mirkimas antiseptiniame skystyje) po melžimo.

Galvijų ligų prevencija

Karvių nagų ligų prevencija

- Pastovus mėšlo valymas.
- Minkšti ir neslydus gultai, tinkamos grindinys.
- Naudoti nagų plovimo ir dezinfekavimo voneles.
- Valyti tarpunages.
- Reguliariai kirpti nagas.

Veršelių priežiūros reikalavimai

Šėrimas:

- Krekenos per pirmąsias 6 valandas po gimimo.
- Šerti pagal amžių ir svorį, bent 2 kartus per parą.
- Pašare pakankamai geležies (hemoglobinas $\geq 4,5$ mmol/l).
- Vyresni nei 2 savaičių - ląsteliena (nuo 50 g iki 250 g iki 20 sav.).
- **Vanduo:** nuolatinė prieiga prie švaraus vandens, ypač karštu oru ar sergant.
- **Įranga:** šėrimo ir girdymo sistemos turi užtikrinti pašarų ir vandens švarą, mažinti konkurenciją.

Veršelių priežiūros reikalavimai

- **Patalpos ir įranga:** medžiagos turi būti nekenksmingos, lengvai valomos ir dezinfekuojamos.
- **Mikroklimas:** tinkama izoliacija, šildymas, ventiliacija; oro judėjimas, temperatūra, drėgmė ir dujos neturi kenkti sveikatai.
- **Higiena:** gardai, loviai ir įranga reguliariai valomi ir dezinfekuojami; mėšlas ir nesuėsti pašarai šalinami.
- **Guolis:** patogus, švarus, sausas; iki 2 savaitėms – tinkami pakratai.

Veršelių ligų prevencija

- Karvių sveikatos priežiūra ir subalansuotas šėrimas.
- Švarūs pakratai, tinkama ventiliacija patalpose.
- Po veršiavimosi: bambos virkštelės dezinfekcija.
- Pirmomis valandomis sugirdyti pakankamai kokybiškų krekėnų tinkamos temperatūros.
- Toliau šerti geros kokybės pašarais, nuolat tiekti švarų vandenį.
- Užtikrinti saulės šviesą, tinkamą atjunkymą ir grupavimą, vengti per didelio tankio.
- Dezinfekuoti patalpas, įrangą ir girdymo priemones, laikytis biosaugos reikalavimų.
- Vakcinuoti karves ir prieauglį pagal veterinarijos gydytojo rekomendacijas.

Veršelių ligų prevencija

Diarėja

- **Krekenos:** sugirdyti per pirmas 2 -6 valandas po gimimo, pakankamą kiekį (≥ 10 % kūno svorio), tinkamos temperatūros.
- **Karvių vakcinacija:** prieš veršiamąsi nuo rotaviruso, koronaviruso, E. coli K99 – didina antikūnų kiekį krekenose.
- **Higiena:** švarūs, sausi gardai; reguliari dezinfekcija patalpų, įrangos, girdymo indų.
- **Biologinė sauga:** atskiras arba mažų grupių laikymas, dezinfekciniai kilimėliai, švarūs darbo įrankiai.
- **Pašarai ir vanduo:** tik švarūs, neužteršti; apsauga nuo graužikų ir musių.

Veršelių ligų prevencija

Pneumonija

- **Neduoti mastitinio pieno** - jis gali pernešti mikoplazmas, sukeliančias kvėpavimo ligas.
- **Gydyti mastitus** karvėms ir užtikrinti, kad sergančių karvių pienas nepatektų veršeliams.
- **Krekenos**: sugirdyti per pirmas 6 valandas po gimimo, pakankamą kiekį, kad susiformuotų stiprus imunitetas.
- **Vakcinacija**:
 - Karvėms prieš veršiavimąsi - nuo RSV, PI3, IBR, GVD.
 - Veršeliams – intranazalinės arba injekcinės vakcinos pagal fermos ligų situaciją ir veterinarijos gydytojo rekomendaciją.

Veršelių ligų prevencija

Pneumonija

- **Laikymo sąlygos:** Ne daugiau kaip 30 veršelių vienoje grupėje. Nemaišyti skirtingų amžiaus grupių. Geras vėdinimas, sausi pakratai, tinkama temperatūra.
- **Streso mažinimas:** Atidėti stresą keliančias procedūras (nujunkymas, kastracija, nuraginimas). Laipsniškas nujunkymas, ypač grupėse su pieno dalijimo sistema.
- **Naujų veršelių kontrolė:** Klinikinė apžiūra prieš įvežant (akių, nosies išskyros).
- **Pašarai:** Geros kokybės, ne per smulkūs, ne dulkėti.

Veršelių ligų prevencija

Septicemija

- **Kokybiškas krekėnų paskirstymas:** sugirdykite pakankamai kokybiško krekėnų kiekio (min. 10 % kūno svorio) per pirmąsias 2 valandas po gimimo, kad užtikrintumėte pasyvią apsaugą nuo bakterijų. Naudokite sveikų karvių pieną.
- **Bambos priežiūra:** iškart po gimimo dezinfekuokite virkštelę, kad būtų sumažinta infekcijų rizika.
- **Higieniška aplinka:** laikykite veršidę švarią, sausą ir gerai vėdinamą. Reguliariai valykite, dezinfekuokite gardus ir pašalinkite mėšlą bei užterštus pašarus.

Veršelių ligų prevencija

Septicemija

- **Biologinė sauga:** saugokite veršelius nuo kryžminio užkrėtimo, naudokite individualias arba mažas grupes, dezinfekuokite įrankius ir apribokite lankytojų srautą.
- **Stebėjimas ir greitas reagavimas:** reguliariai tikrinkite veršelius dėl silpnumo, blogo čiulpimo refleksų, karščiavimo, letargijos - sepsis vystosi greitai.
- **Tinkama mityba ir vanduo:** užtikrinkite visaverčius pašarus ir nepertraukiamą švaraus vandens tiekimą. Bloga mityba silpnina imunitetą ir didina infekcijų riziką.

Avių ir ožkų gerovė

Biologinė apsauga

- Naujai atvežtus gyvulius laikykite izoliuotus mažiausiai 21 dieną.
- Ribokite lankytojų ir transporto patekimą į ūkį – įrenkite persirengimo vietas, naudokite švarius drabužius ir dezinfekcines priemones.
- Venkite kontakto tarp skirtingų bandų, laukinių ar bešeimininkių gyvūnų, taip pat tarp skirtingo amžiaus grupių.

Higiena ir aplinka

- Reguliariai valykite ir dezinfekuokite gardus, įrankius, girdymo ir šėrimo indus.
- Užtikrinkite gerą vėdinimą be skersvėjų, šalinkite laiku mėšlą, naudokite tinkamą pakratą.
- Kontroliuokite graužikus ir vabzdžius.

Avių ir ožkų gerovė

Gyvulių sveikatos priežiūra

- Apžiūrėkite gyvulius bent kartą per dieną, stebėkite kvėpavimą, kūno būklę ir aktyvumą.
- Sergančius ar nusilpusius gyvulius nedelsiant izoliuokite ir kreipkitės į veterinarijos gydytoją.

Profilaktika ir vakcinacija

- Reguliariai atlikite dehelmintizaciją ir vakcinaciją pagal veterinarijos gydytojo rekomendacijas.

Mityba ir pašarai

- Šerkite švariais, aukštos kokybės pašarais, pritaikytais rūšiai ir amžiui.

Avių ligų prevencija

Toksemija (nėščių avių)

- **Subalansuotas šėrimas:** pakankamai energijos (grūdai, kokybiški pašarai) paskutiniiais nėštumo mėnesiais.
- **Vengti nutukimo:** kontroliuokite kūno svorį viso ėringumo metu.

Avių ligų prevencija

Hipokalcemija (kalcio trūkumas)

- **Mineraliniai papildai:** kalcio ir fosforo turintys pašarai.
- **Venkite per daug kalcio prieš ėriavimąsi:** kad organizmas išlaikytų gebėjimą mobilizuoti kalcį iš kaulų.
- **Vitaminas D:** užtikrinti pakankamą kiekį racione.

Avių ligų prevencija

Hipomagnezija (magnio trūkumas)

- **Magnio papildai:** ypač pavasarį, kai ganyklų žolė jauna.
- **Kalio kiekio kontrolė pašaruose:** per daug kalio trukdo magnio pasisavinimui.
- **Pastovus pašarų tiekimas:** vengti staigių pašarų pokyčių.

Avių ligų prevencija

Ėriukų šėrimas

- Iki 3 savaičių ėriukų virškinimo sultryse nėra amilazės ir pepsino, todėl jie nevirškina krakmolo ir netirpių baltymų.
- Žindantis ėriukas per parą turi gauti apie **1 kg pieno**.
- Dienos priesvoris turi būti **200-250 g**

Prevencija nuo E. coli infekcijų ėriukams

- **Švara ėriavimosi vietoje:** sausas, švarus kraikas, švarūs gardai.
- **Patelės higiena:** apkirpti vilną aplink tešmenį, nuplauti purvą.
- **Pirmas priešpienis:** užtikrinti, kad ėriukas gautų pakankamą kiekį krekenų per pirmąsias 2 valandas (10 % kūno svorio per 24 val.).
- **Vandens ir pašarų higiena:** švarūs indai, jokio užteršto pašaro.
- **Izoliacija:** sergančius ėriukus atskirti nuo sveikų.
- **Biologinė sauga:** riboti lankytojus, dezinfekuoti įrankius ir avalynę.

Avių ligų prevencija

Avių nagų ligų prevencija

- **Reguliarus apkirpimas:** kas 2-3 mėnesius, ypač drėgnu laikotarpiu.
- **Sausos, švarios grindys:** vengti ilgalaikio stovėjimo ant šlapio kraiko.
- **Dezinfekcinės vonelės:** ypač po ganyklos.
- **Kontroliuoti drėgmę:** gerai vėdinti patalpas, kad sumažėtų bakterijų plitimas.
- **Stebėti eiseną:** pastebėjus šlubavimą – izoliuoti ir gydyti nedelsiant.
- **Ganyklų priežiūra:** vengti purvo ir pelkėtų vietų.

- **Individualūs gardai:** turi būti pakankamo dydžio, sausos, švarios.
- **Arklidės:**
- **Reguliarus išvedimas:** arkliai būtinas judėjimas - tai stiprina imunitetą.
- **Gardų ir šėryklų švara:** būtina kasdienė priežiūra.
- **Skiepijimas ir profilaktika:** laikytis veterinarinių rekomendacijų dėl vakcinacijos.
- **Reguliari, kas 6 - 8 savaites kanopų priežiūra**
- **Dantų priežiūra** - patikra bent kartą į metus.
- **Kontaktų kontrolė:** ypač renginių metu – būtinas sveikatos patikrinimas.

Arklių kanopų priežiūra

- **Pratinimas nuo mažens:** kumeliuką pratinti kelti ir laikyti kojas, kad ateityje būtų lengviau tvarkyti kanopas.
- **Reguliari priežiūra:** kanopas apžiūrėti ir išvalyti prieš darbą, pašalinti svetimkūnius, tikrinti, ar nėra pažeidimų.
- **Tvarkymas:** kanopas drožti arba kaustyti kas 6 - 8 savaites, kad ragas neperaugtų ir neskiltų.
- **Kaustymas:** dirbantiems ant kieto pagrindo arkliams būtina kaustyti, perkaustyti kas 6 - 8 savaites; kasmet daryti pertraukas (apie 3 mėn.).
- **Mityba:** užtikrinti subalansuotą pašarą, papildyti mineralais ir vitaminais (ypač sieros turinčiomis amino rūgštimis), kad kanopos būtų tvirtos.

Arklių kanopų priežiūra

- **Judėjimas:** arklys turi reguliariai judėti, net žiemą išleisti į aptvarą.
- **Aplinkos sąlygos:** palaikyti tinkamą drėgmės balansą – vengti per didelės drėgmės (puvinio rizika) ir per didelio sausumo (ragas skilinėja).
- **Švara:** laikymo vietą prižiūrėti, šalinti mėšlą ir srutas, nes amoniakas pažeidžia kanopos varlę.
- **Prevencija nuo deformacijų:** laiku tvarkomos kanopos padeda išvengti plokščiapadystės, šlubčiojimo, laminito.

Arklių dieglių prevencija

- **Tinkamas pašaro kiekis:** duoti 1,5-2,5 % arklio kūno masės per dieną; koncentratai - ne daugiau kaip 1 % kūno masės.
- **Subalansuota mityba:** papildyti mineralais (druska, mikroelementai) ir vitaminų-mineralų papildais.
- **Vanduo:** arklys turi turėti nuolatinę prieigą prie švaraus vandens, bet **negirdyti iškart po treniruotės**, kol arklys sušilęs.
- **Vengti staigių temperatūros pokyčių:** nevesti į šaltą aplinką staiga, neduoti sušalusio pašaro ar ledinio vandens.
- **Neperšerti:** per didelis pašaro kiekis sukelia virškinimo sutrikimus ir pilvo spazmus.
- **Vengti per daug krakmolo:** didelis tirpių angliavandenių kiekis skatina dujų kaupimąsi (meteorizmą).
- **Helmintų kontrolė:** reguliariai dehelmintizuoti arklius pagal veterinarijos gydytojo rekomendacijas.

Arklių laminito prevencija

Pašarų parinkimas:

- Venkite ganyti arklius kultūrinėse pievose, kur auga daug angliavandenių turinčios žolės, tokios kaip svidrės, liucerna ar dobilai.
- Žiemai ruošdami pašarus, rinkitės šieną iš labiau subrendusios žolės.
- Ribokite arklių šėrimą vižomis ar kitais grūdinais pašarais.
- Jei arklys nutukęs, dalį šieno pakeiskite geros kokybės avižiniais šiaudais.
- Tvartiniu laikotarpiu, kai šeriama dietiniu pašaru (šiaudais ar peraugusiu šienu), antroje žiemos pusėje būtina papildomai duoti vitaminų ir mineralų kursą.
- Nenutukinti arklio.

Arklių laminito prevencija

Ganymas

- Pavasarį jauna žolė yra itin rizikinga, todėl arklius į ganyklą išleiskite vėliau. Pradėkite nuo labai trumpo ganymo - apie 5 minutes, kasdien laiką ilginkite, kol per 1,5-2 savaites pasieksite įprastą normą.
- Neganykite ant šalna paveiktos žolės. Leiskite arkliams ganytis tik praėjus maždaug dviem valandoms po šalnos nutirpimo.

Judėjimas ir kanopų priežiūra

- Arkliams būtinas judėjimas – jie neturėtų nuolat stovėti garde ar būti pririšti.
- Kanopas reikia reguliariai ir tinkamai apdrožti, kad išvengtumėte problemų.
- Vengti ilgalaikio streso, per didelės apkrovos ant kieto grindinio.

Arklių skrandžio opų prevencija

Tinkama mityba

- Užtikrinkite nuolatinį prieinamumą prie stambiųjų pašarų (šieno ar šienainio), kad nebūtų ilgų pertraukų tarp šėrimų.
- Venkite per didelio koncentruotų pašarų kiekio - jie skatina rūgščių gamybą skrandyje.

Streso mažinimas

- Ribokite dažnas keliones ir varžybas, nes transportavimas ir nauja aplinka kelia stresą.
- Užtikrinkite socialinį komfortą - nelaikykite arklių izoliuotai, sudarykite galimybę būti su draugiškais bandos nariais.
- Netaikykite fizinių bausmių, elkitės ramiai šalia arklio.

Arklių skrandžio opų prevencija

Darbo krūvio kontrolė

- Venkite per didelio fizinio krūvio, ypač jei arklys nepasiruošęs. Intensyvus darbas didina pilvo spaudimą ir rūgštingumą.

Dantų priežiūra

- Reguliariai tikrinkite ir tvarkykite dantis, kad arklys galėtų tinkamai kramtyti ir gaminti seiles, kurios neutralizuoja skrandžio rūgštį.

Parazitų kontrolė

- Atlikite profilaktinį gydymą nuo parazitų, ypač *Gasterophilus* spp. (skrandinės musės lervos), *Strongylus vulgaris* ir *Habronema* spp., nes jie gali pažeisti skrandžio gleivinę.

Bendros rekomendacijos

- Venkite stresą keliančių veiksnių ir skatinkite arklių adaptaciją prie aplinkos bei darbo režimo.

Arklių kvėpavimo takų ligų prevencija

Ventiliacija ir dulkių kontrolė

- Užtikrinkite gerą arklidžių vėdinimą - neužverkite visų langų ir durų.
- Šluojant ar šeriant arklius išveskite į lauką, kad nekiltų dulkių.
- Šieną sudrėkinkite ir šerkite nuo žemės.
- Kreikite pjuvenomis - jos mažiau dulka.

Pašaras ir vanduo

- Šerkite tik geros kokybės pašarais.
- Šieną mirkykite ne ilgiau kaip 30 min., vandenį keiskite kaskart.
- Žiemą rinkitės šienainį – jis mažiau dulka.
- Visada užtikrinkite šviežio vandens prieinamumą, stebėkite, kad neužšaltų.
- Šieno kiekis - 1,5-3 % kūno masės per dieną (500 kg arkliui - 7,5-15 kg).

Arklių kvėpavimo takų ligų prevencija

Pakratai

- Naudokite švarius, nedulkėtus pakratus.
- Gardą valykite kasdien, valymo metu arklius išveskite.

Lauko levados

- Arklius laikykite lauke kuo ilgiau, net esant šalčiui.

Apsauga nuo šalčio

- Gūnias naudokite jauniems, seniems, liesiems, skustiems arkliams, plonos odos veislėms, jei nėra užuovėjos ar arklys šlapias

Raitelio svorio limitai

Idealu

- Raitelio svoris turėtų sudaryti apie **10 % žirgo svorio** - tai laikoma idealia proporcija

Priimtina

- **15 % žirgo svorio** - laikoma priimtina riba daugeliui žirgų.
- Pvz., jei žirgas sveria 500 kg, raitelio svoris gali būti apie 75 kg.

Viršutinė riba

- **20 % žirgo svorio** (įskaitant baltą ir inventorių) - tai maksimalus rekomenduojamas svoris. Viršijus šią ribą kyla žirgo sveikatos problemų: padidėja raumenų skausmas, širdies ir kvėpavimo apkrova, skeleto - raumenų sutrikimai.

Rizikinga zona

- **Virš 25 %** - tyrimai rodo ryškų stresą, raumenų įtampą ir sveikatos sutrikimus - šlubavimą, nugaros traumas.

Raitelio svorio limitai

Kas dar svarbu

- **Balansas ir jojimo technika:** gerai balansą išlaikantis raitelis daro mažesnį poveikį nei lengvas, bet nepatyręs raitelis.
- **Žirgo tipas ir būklė:** stambesnių kaulų, geros kondicijos žirgai gali nešti daugiau; jauni, seni ar traumuoti - mažiau.
- **Inventorius:** balnas ir įranga gali sverti 10-15 kg, todėl įtraukite tai į bendrą svorį.

Raitelio svorio limitai

Ponio pavyzdžiai

- **Šetlando ponis** - svoris ~200 kg → raitelis iki 30 kg.
- **Velso ponis** - svoris ~300 kg → raitelis iki 45 kg.
- **Konik ponis** - svoris ~350 kg → raitelis iki 52 kg.

Žirgo pavyzdžiai

- **Arabų žirgas** - svoris ~450 kg → raitelis iki 67 kg.
- **Lietuvių sunkusis** - svoris ~600 kg → raitelis iki 90 kg.
- **Hannoverio žirgas** - svoris ~650 kg → raitelis iki 97 kg.
- **Klaidesdeilas (Clydesdale)** - svoris ~800 kg → raitelis iki 120 kg.

✓ **Pastaba:** Į bendrą svorį įskaičiuokite balną ir inventorių (dažniausiai 10–15 kg).

✓ **Svarbu:** Žirgo amžius, sveikata ir raitelio balansas yra tokie pat svarbūs kaip svorio proporcija.

Paukščiai (vištos, kalakutai)

- **Tankis:** paukščių laikymo tankis turi būti toks, kad būtų užtikrintas judėjimas ir ventiliacija.
- **Pakratų kokybė:** sausas, nepelijęs, reguliariai keičiamas.
- **Vandens ir pašaro linijų higiena:** būtina reguliariai valyti ir dezinfekuoti.
- **Atskyrimas pagal amžių:** skirtingo amžiaus paukščiai turi būti laikomi atskirai.
- **Graužikų kontrolė:** būtina užkirsti kelią ligų pernešėjams.
- **Vakcinacija:** pagal veterinarijos gydytojo sudarytą vakcinacijos programą.

Vištų ir kalakutų ligų prevencija

Biosauga

- Ribokite pašalinių asmenų ir transporto priemonių patekimą į paukštinę.
- Laikykitės higienos: dezinfekuokite batus, rankas ir įrangą prieš įeinant į paukštidę.
- Nauji paukščiai turi būti laikomi karantine mažiausiai 30 dienų, stebint jų sveikatą.

Ventiliacija ir aplinka

- Užtikrinkite gerą ventiliaciją, kad nesikauptų drėgmė ir amoniakas.
- Reguliariai valykite mėšlą ir pakratus, kad sumažintumėte ligų sukėlėjų plitimą.
- Naudokite sausus, nedulkėtus pakratus, pavyzdžiui, pjuvenas.

Vištų ir kalakutų ligų prevencija

Pašaras ir vanduo

- Vanduo turi būti švarus, reguliariai dezinfekuokite girdymo sistemas.
- Pašaras turi būti geros kokybės.

Šviesa

- Užtikrinkite tinkamą apšvietimą, temperatūrą ir pakankamą erdvę.
- Natūralios šviesos angos turi būti įrengtos taip, kad šviesa pasiskirstytų tolygiai.
- Apšvietimo režimas turi atitikti paros ritmą: trečdalis paros – nepertraukiamas tamsos periodas poilsiui.
- Numatyti prieblandos laiką, kad vištos galėtų ramiai sutūpti ant laktų.
- Venkite staigių apšvietimo pokyčių, kad išvengtumėte streso ir elgesio sutrikimų
- Venkite staigių pokyčių ir perkrovimo – stresas silpnina imunitetą.

Šilumos užtikrinimas paukščiams

Viščiukams

- Pirmomis dienomis grindų temperatūra turi siekti 32-33 °C, kad viščiukai nesušaltų.
- Kasdien temperatūrą mažinkite maždaug po 1 °C.
- Sulaukus 3 savaičių, viščiukams pakanka 20 -22 °C.
- Kraikas turi būti sausas, švarus ir nesupelijęs.
- Užtikrinkite nuolatinį švaraus vandens tiekimą ir visavertį lesalą.

Suaugusioms dedeklėms

- Optimali temperatūra - apie 18 °C, oro drėgmė 50 -70 %.
- Vasarą temperatūra neturi viršyti 30 °C. Jei karšta, įrenkite ventiliatorius, kad pagerėtų oro cirkuliacija.

Oro temperatūra viščiukams pagal amžių

- 0 d. - 32-33 °C
- 7 d. - 29-30 °C
- 14 d. - 27-28 °C
- 21 d. - 24-26 °C
- 28 d. - 21-23 °C
- 35 d. - 19-21 °C
- 42 d. - 18 °C
- 49 d. - 17 °C
- 56 d. - 16 °C

Broilerių kanibalizmo prevencija

Stebėjimas ir greita reakcija

- Pašalinkite nugaišusius paukščius iš karto.
- Sužeistus paukščius izoliuokite iki visiško sugijimo.
- Sugijusius paukščius grąžinkite į kitą gardą, kad sumažintumėte pakartotinio užpuolimo riziką.

Apšvietimo valdymas

- Esant pešiojimosi protrūkiui, sumažinkite šviesos intensyvumą (iki 5-10 liuksų).
- Laikinau naudokite raudoną šviesą - ji mažina agresiją ir apsunkina žaizdų matomumą.
- Šviesos keitimas - tik kaip trumpalaikė priemonė, kad nebūtų regėjimo ir elgesio sutrikimų.

Aplinkos ir laikymo sąlygos

- Užtikrinkite tinkamą temperatūrą, drėgmę ir ventiliaciją - venkite staigių pokyčių.
- Sumažinkite paukščių tankumą.
- Padidinkite lesyklų ir girdyklų skaičių, kad sumažėtų konkurencija.

Broilerių kanibalizmo prevencija

Mityba ir papildai

- Šerkite dažniau ir pakankamais kiekiais, kad išvengtumėte bado ir maisto trūkumo.
- Esant protrūkiui, galima trumpam į vandenį įdėti druskos (1 g/l savaitę).
- Užtikrinkite subalansuotą pašarą, kad nebūtų maistinių medžiagų disbalanso.

Elgesio kontrolė ir praturtinimas

- Įrenkite slėptuves, pertvaras, kad paukščiai galėtų pasislėpti.
- Naudokite praturtinimo priemones: švarų kraiką, šiaudus, grūdų pabėrimą, vitaminų papildus.
- Lauko zoną padarykite patrauklesnę, kad sumažėtų paukščių tankumas viduje.

Kiaulės

- **Griežta biosauga:** ribotas kontaktas su kitais gyvūnais, lankytojų kontrolė, dezinfekciniai barjerai.
- **Zonavimas:** atskiri skyriai paršavedėms, paršeliams, penimoms kiaulėms.
- **Ventiliacija:** būtina užtikrinti tinkamą oro cirkuliaciją, kad būtų išvengta kvėpavimo takų ligų.
- **Ligos požymių stebėseną:** kasdienis gyvūnų elgsenos ir būklės vertinimas.
- **Karantinas naujai atvežtoms kiaulėms** – bent 2 savaites.

Kiaulės

Švara ir higiena

- Tvartą valykite kasdien, mėšlą šalinkite reguliariai.
- Užtikrinkite sausą pakratą ir tinkamą temperatūrą.
- Dezinfekuokite patalpas ir girdyklas po kiekvieno ciklo.
- Užtikrinkite gerą ventiliaciją, kad nesikaupytų drėgmė ir amoniakas.

Pašaras ir vanduo

- Šerkite tik kokybišku pašaru.
- Vanduo turi būti švarus, girdyklas plaukite ir dezinfekuokite.

Vakcinacija

- Skiepykite pagal veterinarijos gydytojo sudarytą planą
- Pastebėjus ligos požymius – izoliuokite sergančią kiaulę ir kreipkitės į veterinarą.

Kiaulės

Parazitų kontrolė

- Reguliariai atlikite dehelmintizaciją.
- Kontroliuokite graužikus ir vabzdžius - jie platina infekcijas.

Streso mažinimas

- Venkite staigių pašarų, temperatūros ir grupės pokyčių.
- Užtikrinkite pakankamą erdvę ir ramybę.

Bitės

- **Avilių vieta:** statyti saulėtoje, nuo vėjo apsaugotoje vietoje, toliau nuo intensyvaus žmonių ar gyvūnų judėjimo.
- **Tinkamas atstumas tarp avilių:** padeda išvengti bičių klaidžiojimo ir ligų perdavimo tarp šeimų.
- **Reguliarus avilių tikrinimas:** stebėti bičių elgseną, perų būklę, motinėlės aktyvumą, maisto atsargas.
- **Ligos požymių stebėsena:** atkreipti dėmesį į deformuotus sparnus, silpną šeimą, perų dėmėtumą – tai gali rodyti varozę, nozematozę ar kitus susirgimus.
- **Profilaktinis gydymas nuo varozės:** taikyti tik leidžiamus veterinarinius preparatus, laikantis instrukcijų.

Bitės

- **Avilių higiena:** reguliariai valyti, dezinfekuoti, keisti senus korius.
- **Naujų bičių šeimų įsigijimas:** tik iš patikimų, sveikų šaltinių, pageidautina su veterinariniu pažymėjimu.
- **Žiemojimo sąlygos:** užtikrinti sausą, vėdinamą, bet neperšalantią vietą, pakankamas maisto atsargas.
- **Bityno žurnalas:** vesti įrašus apie gydymus, pastebėjimus, šeimų būklę – tai padeda laiku reaguoti į pokyčius.

Bitės

Maitinimas

- Aviliuose visada turi būti pakankamai kokybiško maisto.
- Nešerkite žiemojančių bičių medumi iš kiaulpienių, kryžmažiedžių, viržių, grikių ar lipčiaus.
- Dirbtinį maitinimą taikykite nuo medunešio pabaigos iki 15 dienų prieš jo pradžią arba ilgiau, jei trūksta maisto dėl oro sąlygų.

Priežiūra

- Bityną turi prižiūrėti patyręs bitininkas.
- Prieš medunešį patikrinkite bičių sveikatą, sergančias šeimas izoliuokite.
- Imant medų ar apžiūrint bites - dėvėkite švarią aprangą, nenaudokite kvapų, nežalokite bičių.
- Naudokite švarius įrankius, po darbo juos plaukite ir dezinfekuokite.

Bitės

Avilių perkėlimas

- Jei trūksta medingų augalų, avilius galima perkelti ne arčiau kaip 3 km nuo seno bityno.
- Perkėlimas tik naktį, sandariuose aviliuose.
- Po perkėlimo leiskite bitėms nusiraminti, prie lakos padėkite kliūtį, kad jos orientuotųsi naujoje vietoje.

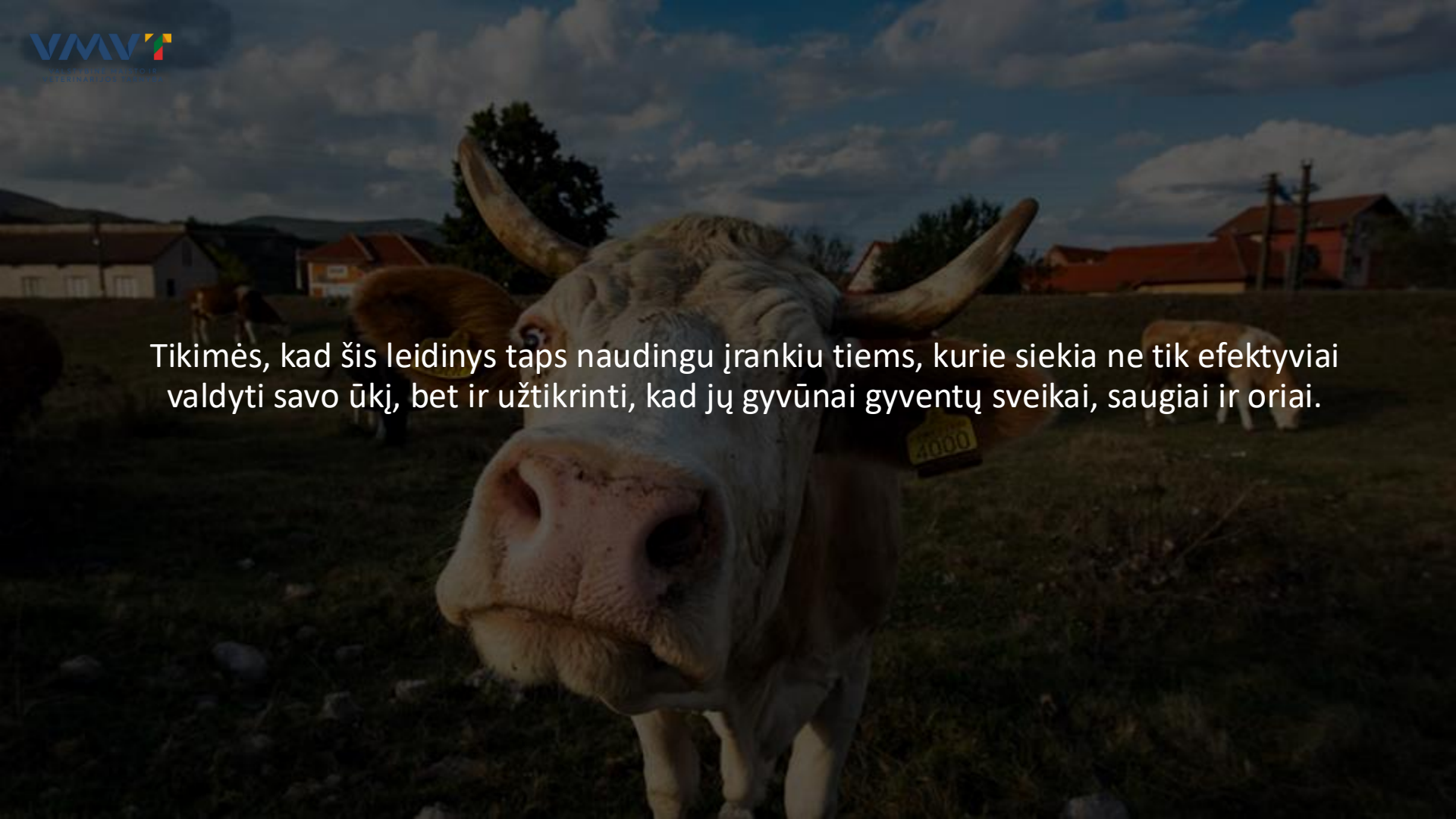
Koriai

- Lizdinius korius keiskite kasmet.

Draudžiama

- Žudyti bites, išskyrus ligos atvejus ar VMVT nurodymus.
- Nukirpti motinai sparnus.
- Žudyti tranų perus, išskyrus varozės atvejus.
- Naudoti sintetinius repelentus imant medų.
- Imti medų iš korių su perais.
- Vežti bites žiemojimo laikotarpiu.

Tikimės, kad šis leidinys taps naudingu įrankiu tiems, kurie siekia ne tik efektyviai valdyti savo ūkį, bet ir užtikrinti, kad jų gyvūnai gyventų sveikai, saugiai ir oriai.

VALSTYBINĖ MAISTO IR
VETERINARIJOS TARNYBA

Kontaktai:

- 📍 Siesikų g. 19, Vilnius
- ☎ 1879
- ✉ klausimai@vmvt.lt

Socialinė medija:

- 📘 <https://www.facebook.com/vmvt.lt>